

Dvojezično območje slovenske Istre kot inovativno učno okolje za izboljšanje ravni znanja italijanskega jezika pri osnovnošolcih

Mojca Kompara

Univerza na Primorskem

Slovenska Istra je strateško območje, stičišče dveh pomembnih in raznolikih kultur in svetov, ki ga je v prihodnje treba zaščititi in mu zagotoviti vse možnosti za njuno kakovostno sobivanje in razvoj. V prispevku bomo predstavili diahroni in sinhroni položaj priljubljenosti, poznavanja in znanja italijanskega jezika v slovenski Istri, in sicer pri osnovnošolcih in srednješolcih; podatke smo pridobili na podlagi intervjujev z učitelji italijanskega jezika, pri srednješolcih na podlagi izvedene raziskave in maturitetnih rezultatov, pri odraslih pa na podlagi izvedene raziskave. Opozorili bomo na trenutni položaj italijanskega jezika v slovenski Istri in predlagali alternative togemu pedagoškemu procesu, zaprtemu učnemu okolju in klasičnemu načinu poučevanja. Ob pomoči inovativnega učnega okolja in modela *Activity – dejavnost*, ki temelji na trajnostnem učenju iz življenja za življenje, je mogoče spodbujati motivacijo učečih se za učenje italijanskega jezika in ohranjanje dvojezičnosti v slovenski Istri.

Ključne besede: dvojezičnost, slovenska Istra, italijanščina, osnovna šola, srednja šola

Uvod

Jezikovno in kulturno stičišče slovanskega in romanskega jezika, območje, kjer slovenska in italijanska skupnost sobivata v neposrednem stiku (Novak-Lukanovič 1998), lahko geografsko razmejimo na območje slovenske Istre, in sicer na ozek obmorski pas slovenske obale. Na tem strateškem območju smo priča vsakodnevnomu sobivanju romanske in slovanske kulture (Zerzer 2009), kar se kaže tudi z rabo slovenščine in italijanščine kot uradnih jezikov. V prispevku bomo predstavili položaj italijanskega jezika na dvojezičnem območju slovenske Istre in se osredinili na vrzeli v znanju, ki so se pojavile v zadnjih letih, ter na problematiko neznanja italijanskega jezika na osnovnošolski in srednješolski ravni. V nadaljevanju bomo opozorili na togost zaprtega uč-

nega okolja in predstavili primer inovativnega odprtega učnega okolja, zaradi katerega postane pouk fleksibilen in zanimiv in ki motivira učeče. Pokazali bomo, da utegne odprt učni model pozitivno vplivati na motivacijo za učenje in znanje italijanskega jezika ter pripomoči k ohranjanju dvojezičnosti v slovenski Istri. »Jezik je naš dom« (Grosman 2008), dom, ki ga moramo negovati in zanj odgovorno skrbeti, saj imamo samo en materni jezik in smo odgovorni za to, da ga ohranimo.

Oris šolstva s slovenski Istri

Ozek obmorski pas slovenske Istre predstavlja dvojezično območje, kjer sta uradna jezika slovenski in italijanski. Oba se uporabljata v prostorih javne rabe, in sicer v bankah, uradih, upravnih enotah itn., oba pa sta navzoča tudi v šolstvu. Starši se lahko odločijo, da bo njihov otrok obiskoval vrtec, osnovno in srednjo šolo v ustanovah s slovenskim ali italijanskim učnim jezikom. V obeh primerih se bo, vsaj v teoriji, naučil obeh jezikov, v praksi pa je žal drugače. Pogosto je mogoče opaziti prehajanje otrok med jezikoma z menjavo ustanov, in sicer začeni z obiskovanjem italijanskega vrta, ki mu sledi prehod v slovensko osnovno šolo. Šolski sistem po vertikali ponuja možnost izbire vrta, osnovne in srednje šole s slovenskim ali italijanskim učnim jezikom, ustavi se na univerzitetni ravni, saj Univerza na Primorskem ponuja programe s slovenskim učnim jezikom, predvsem zaradi konkurenčnosti pa uvaja programe z angleškim učnim jezikom. Številni avtorji so se ukvarjali s problematiko italijanskega jezika v slovenski Istri, in sicer Novak-Lukanovič (1998) s potrebo po učenju obeh jezikov na tem območju, Sedmak (2009) z rabo italijanskega jezika v zasebni in javni komunikaciji ter Mikolič (2004) s sporazumevalno zmožnostjo v slovenskem in italijanskem jeziku. Ob pomoči diahrono in sinhrono raziskave bomo opozorili na problematiko aktivne rabe italijanskega jezika v slovenski Istri ter predstavili izboljšave, in sicer pomen in prednosti inovativnega učnega okolja.

Metodologija

Vrzeli v znanju italijanskega jezika na območju slovenske Istre smo preverili z diahrono in sinhrono raziskavo. Raziskavi smo izvedli s pomočjo anketnih vprašalnikov, v katerih smo anketirali odrasle in pri njih preverili sinhrono in diahrono vrzeli v znanju ter srednješolce, starejše od 18 let, pri katerih smo preverili znanje italijanskega jezika na sinhroni ravni. Vzorec je zajemal

40 respondentov na diahroni ravni; gre za posameznike, rojene v poznih sedemdesetih in/ali zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja, in 86 respondentov na sinhroni ravni. Obe skupini respondentov smo tudi testirali, in sicer zato, da bi na konkretnih slovničnih strukturah preverili njihovo znanje italijanskega jezika. Ob pomoči intervjujev, ki smo ju opravili z učiteljico italijanskega jezika v osnovni in profesorico italijanskega jezika v srednji šoli, smo pridobili koristne podatke o problematiki neznanja italijanščine v slovenski Istri. V nadaljevanju prispevka bomo predstavili model inovativnega odrtega učnega okolja, tj. model *Activity*, kot alternativo sedanjemu togemu učnemu modelu; ob tem bomo opozorili na možnost, kako izboljšati znanje italijanskega jezika in ohranjati dvojezičnost v slovenski Istri.

Diahroni oris dvojezičnosti v slovenski Istri s pomočjo rezultatov raziskave

V slovenski Istri smo že desetletja priča sobivanju italijanske manjšine in slovenske skupnosti. Položaj italijanske manjšine je urejen s slovensko zakonodajo, javna raba manjšinskega jezika je zakonsko zagotovljena v javnih ustanovah, učni proces je usmerjen v usvojitev obeh jezikov. Kljub naštetemu smo priča vse slabšemu znanju italijanskega jezika in padcu motivacije za učenje, kar je najbolj opazno prav pri osnovnošolcih in srednješolcih. Motivacija je pri učenju tujega jezika ključna, zato mora izobraževalni sistem na narodnostno mešanem območju upoštevati merila medkulturnega izobraževanja pri vsebinah, organizaciji in kakovosti ter motivaciji (Novak-Lukanovič 1998). Ko govorimo o diahronem položaju, mislimo na časovno pogojen položaj raziskovanja, saj se to nanaša na preteklost. Diahroni položaj rabe italijanskega jezika v slovenski Istri smo proučevali ob pomoči diahrone raziskave, v kateri je sodelovalo 40 respondentov. Gre za posameznike, rojene v poznih sedemdesetih in/ali zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Njihova povprečna starost je 35 let. Raziskava se je osredinila na diahroni položaj rabe italijanskega jezika, in sicer je segala v otroštvo respondentov. Zanimal nas je vpliv italijanskih medijev na dvojezičnost v slovenski Istri v osemdesetih letih.

Rezultati raziskave

Na podlagi ugotovitev raziskave je v osemdesetih letih, torej v otroštvu, 59 odstotkov respondentov spremljalo samo italijanske

televizijske programe, 40 odstotkov jih je spremljalo slovenske in italijanske, le 1 odstotek pa zgolj slovenske. Tako visoke vrednosti gledanja italijanskih televizijskih program smo pričakovali, saj smo bili takrat predvsem na dvojezičnem območju slovenske Istre, pa tudi na obmejnih območjih vzdolž italijanske države meje, priča stičišču italijanske kapitalistične države s sodobnimi in za naše otroke privlačnimi risankami in oddajami ter domačimi, nekoliko zastarelimi in veliko manj zanimivimi ter nepriljubljanimi risankami in otroškimi oddajami. Visoke vrednosti tudi razložijo, zakaj se je v osemdesetih letih kar 75 odstotkov respondentov naučilo italijanščine že pred vstopom v osnovno šolo. 87 odstotkov respondentov je zatrnilo, da je gledanje italijanskih televizijskih programov pozitivno vplivalo na njihovo znanje italijanskega jezika. Prav zaradi italijanskih programov so se v osemdesetih letih prejšnjega stoletja otroci ter mladi zelo dobro naučili italijanščine ter stopili v stik z italijansko kulturo in italijanskim načinom življenja. Prav to je verjetno razlog, da je 50 odstotkov respondentov zatrnilo, da so bili v otroštvu bolj povezani z italijansko kot s slovensko kulturo. Kot smo že omenili, so bili v osemdesetih letih slovenski televizijski programi v takratni socialistični državi manj zanimivi od italijanskih. Tako je 25 odstotkov vprašanih odgovorilo, da so spremljali italijanske televizijske programe, ker so bili ti bolj zanimivi, 27 odstotkov jih je to počelo zaradi priljubljenih risank, 22 zaradi raznolikosti vsebin, 22 pa zaradi nezanimivih slovenskih programov. Respondente smo povprašali tudi o njihovi povprečni šolski oceni pri italijanskem jeziku. Povprečna ocena diahronih respondentov je bila 4,27. Samo za primerjavo izpostavimo, da je bila povprečna ocena sinhronih respondentov, mlajših od 25 let, zgolj 2,53.

Sinhroni oris dvojezičnosti v slovenski Istri s pomočjo rezultatov raziskave

V sinhroni raziskavi oziroma raziskavi, ki se osredinja na položaj dvojezičnosti v sedanosti, smo kot raziskovalni instrument uporabili anketni vprašalnik in intervju. Anketni vprašalnik smo uporabili pri posameznikih, starejših od 18 let, da bi pridobili podatke o njihovem pogledu na dvojezičnost v slovenski Istri ter preverili njihovo funkcionalno znanje italijanskega jezika. Intervjuja pa smo opravili z osnovnošolsko učiteljico in srednješolsko profesoricco italijanskega jezika, ki nočeta biti imenovani. Z intervjujem smo želeli preveriti vrzeli v znanju italijanskega jezika med mlaj-

šimi od 18 let ter ugotoviti, zakaj znanje italijanščine in zanimanje za učenje tega jezika ter motivacija zanj strmo upadajo.

Rezultati raziskave

V diahroni raziskavi o dvojezičnosti v slovenski Istri, ki smo jo izvedli na podlagi anketnega vprašalnika, je sodelovalo 86 respondentov, starih od 18 do 50 let. 88 odstotkov jih je zatrnilo, da so dvojezični, in 81 odstotkov jih je menilo, da je obmorski pas slovenske Istre dvojezičen. Vrednosti so zelo visoke, ampak za dvojezično območje vendarle pričakovane. 44 odstotkov vprašanih se je italijanščine učilo do petnajst let, in sicer najpogosteje v osnovni in srednji šoli. 41 odstotkov sodelujočih se je italijanskega jezika učilo več kot petnajst let, ti so običajno obiskovali še italijanski vrtec in/ali so poslušali predavanja iz italijanskega jezika na univerzitetni ravni. 81 odstotkov respondentov, starih nad 25 let, je zatrnilo, da so se italijanskega jezika v šoli radi učili, 18 odstotkov sodelujočih, mlajših od 25 let, pa je povedalo, da so imeli v šoli odpor do učenja italijanščine. Preverili smo tudi pogostost rabe italijanskega jezika. 58 odstotkov vprašanih ga uporablja vsak dan, 25 odstotkov zelo pogosto, 16 pogosto, 13 redko, 10 odstotkov skoraj nikoli. V sklopu raziskave smo s slovničnimi vajami preverjali znanje vprašanih. Odločili smo se za tri slovnične vaje, ki potrjujejo aktivno rabo jezika in torej dvojezičnost uporabnika. Pri prvi so morali respondenti popraviti napačno zapisano poved. V povedi *E da tanto che desidero un gato tutto per me.* so morali popraviti opuščaj in dvakrat dvoji soglasnik. Primer je napačno popravilo 63 odstotkov respondentov. Pri drugi vaji so morali poved (»Včeraj je v Trstu deževalo ves dan.«) iz slovenščine prevesti v italijanščino. 63 odstotkov respondentov jo je prevedlo napačno. Respondenti so imeli težave z izbiro pomožnega glagola ter obliko glagola v pretekliku. Pri tretji vaji so morali popraviti poved *Domani in questa ora sarò in Roma*, in sicer dvakrat zamenjati predlog, postaviti akcent pri glagolu *sarò* ter uporabiti opuščaj. Rezultati so bili nekoliko boljši, saj jih je zgolj 48 odstotkov primer rešilo napačno. Zelo dobre rezultate so dosegli posamezniki v starostni skupini od 35 do 40 let, prav tisti, ki jih lahko še vedno obravnavamo kot dvojezične.

Na podlagi analiziranih rezultatov rešenih vaj smo ugotovili, da so bili najslabši rezultati prav pri posameznikih, starih do 25 let. To so mladi, rojeni po osamosvojitvi Slovenije, ki so bili priča razcvetu slovenskega televizijskega medija in postopnemu zatonu

italijanskega (Kompara 2013; 2014). Samostojnost Slovenije je prinesla razvoj slovenskih medijev in posledično boljše in privlačnejše ter sodobne televizijske programe, ki jih danes spremlja veliko posameznikov v slovenski Istri, zato se zmanjšuje gledanost italijanskih televizijskih programov. Glede na rezultate 37 odstotkov respondentov spremlja programe v drugih tujih jezikih, torej ne v italijanskem. 20 odstotkov jih še vedno spremlja zgolj italijanske televizijske programe, 31 odstotkov slovenske in italijanske, 12 odstotkov pa zgolj slovenske. Iz raziskave lahko razberemo, da se je z razvojem slovenskega televizijskega medija povečalo število gledalcev slovenskih programov in zmanjšalo število gledalcev italijanskih programov. Posamezniki, ki so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja spremljali italijanske televizijske programe, imajo še vedno zadovoljivo visoko znanje italijanščine, da jih lahko obravnavamo kot dvojezične, gre pa predvsem za ljudi, starejše od 35 let. Mlajši od 25 let pa predstavljajo skupino z najslabšim znanjem italijanskega jezika in jih zato ne moremo obravnavati kot dvojezične govorce.

Rezultati intervjujev

Intervju z osnovnošolsko učiteljico

Intervju smo opravili z osnovnošolsko učiteljico, ki v slovenski Istri več let poučuje italijanski jezik. Prvi intervju je bil leta 2012, drugi, poglobljeni, pa leta 2016. Po besedah učiteljice je na narodnostno mešanem območju slovenske Istre, kjer od prvega razreda osnovne šole poučujejo oba jezika (slovenščino in italijanščino), mogoče opaziti velike vrzeli v znanju italijanskega jezika, in te se iz leta v leto še povečujejo. Učiteljica meni, da pravi dvojezični učenci, ki so sposobni funkcionalno uporabiti oba jezika, predstavljajo zelo majhno število osnovnošolcev v slovenski Istri, in dodaja, da mladih, rojenih po osamosvojitvi, ni mogoče imeti za dvojezične. V zadnjih desetih do petnajstih letih se v osnovni šoli znanje italijanskega jezika postopoma znižuje. Osnovnošolci imajo težave pri učenju italijanščine, ocene so iz leta v leto slabše, vedno več je popravnih izpitov, za učenje italijanskega jezika niso več motivirani, v njem ne vidijo smisla in do italijanščine čutijo odpor. Vse več jih potrebuje dodatno pomoč, inštrukcije in jezikovne tečaje, katerih število spet narašča (Kompara 2013; 2014).

Slabše znanje italijanskega jezika v preteklih letih je bilo razlog za odločitev Zavoda za šolstvo Republike Slovenije, da posodobi učni načrt in nabor osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov. Sicer pa se vsaka šola sama odloča glede izbire gradiv; v prvem

razredu, na primer, učbenika ne uporabljajo in učitelji gradiva pripravijo sami.

Intervju s srednješolsko profesorico

V intervjuju je sodelovala srednješolska profesorica, ki v slovenski Istri že več let poučuje italijanski jezik. Prvi intervju smo opravili leta 2012, drugega, poglobljenega, pa leta 2016. Po njenih besedah se negativen odnos do učenja in znanja italijanskega jezika iz osnovnošolskih klopi širi v srednješolsko izobraževanje. Povedala je, da srednješolci uporabljajo neprimerne učbenike, ki niso prirejeni za tamkajšnje okolje, in da v mnogih strokovnih šolah rešujejo ta problem z uporabo gradiv, ki jih učitelji pripravijo sami. Tudi sama je tako kot osnovnošolska učiteljica prepričana, da znanje italijanščine iz leta v leto drastično upada, ob tem je še dodala, da je treba nekaj narediti ter ustaviti ta trend in znova vzpostaviti dvojezično družbo, ki bo še zmožna komunicirati v italijanščini (Kompapa 2013; 2014).

Zaskrbljujoči so tudi rezultati splošne mature na višji ravni. Kot je razvidno iz preglednice 1, kjer so zbrani rezultati mature iz italijanskega jezika na višji ravni od leta 1995 do leta 2015, in sicer v razponu 8 in 6 točk (7 točk je bilo izvzetih, saj ni bilo mogoče pridobiti podatkov predvsem za prva leta izvajanja mature), se je prag za pozitivno oceno s 60 odstotkov leta 1999 postopoma zniževal in je danes zgolj 50 odstotkov. Za prvih nekaj let podatki o pragu niso bili na voljo, sklepamo pa lahko, da je bil podoben sistem med letoma 1999 in 2004, torej je bil višji od 50 odstotkov. Kljub zniževanju praga se rezultati mature slabšajo. Kot je razvidno iz preglednice 1, se je leta 2007 prag za pozitivno oceno znižal na 50 odstotkov, od takrat naprej pa najvišjega števila točk, tj. 8, ni doseglo več kot 10 odstotkov maturantov. Med letoma 2008 in 2014 je 6 točk doseglo med 20 in 25 odstotki maturantov, kar predstavlja zgolj polovico števila iz obdobja, ko je bil prag med 60 in 55 odstotki. Podatka za leto 2015 nismo pridobili, na spletni strani RIC pa je navedeno, da so bili rezultati mature iz italijanskega jezika leta 2015 slabši kot leto poprej.¹

Mnenje osnovnošolske učiteljice in srednješolske profesorice na diahroni ravni

Tako osnovnošolska kot srednješolska učiteljica menita, da je bilo pred dvajsetimi leti znanje italijanskega jezika v osnovnih in sred-

¹ Glej http://www.ric.si/splosna_matura/splosne_informacije/

PREGLEDNICA 1 Rezultati splošne mature med letoma 1995 in 2015

Leto	8 točk	6 točk	Prag za doseganje pozitivne ocene
1995	22,61 %	4,09 %	Ni podatka
1996	15,23 %	25,14 %	Ni podatka
1997	9,64 %	30,12 %	Ni podatka
1998	13,00 %	37,00 %	Ni podatka
1999	13,98 %	35,48 %	60%
2000	30,59 %	45,88 %	55%
2001	20,45 %	42,05 %	55%
2002	8,60 %	57,30 %	55%
2003	14,40 %	54,20 %	55%
2004	5,40 %	51,60 %	57%
2005	14,10 %	58,60 %	54%
2006	22,50 %	40,83 %	54%
2007	9,00 %	53,63 %	50%
2008	8,80 %	23,80 %	50%
2009	6,25 %	23,75 %	50%
2010	6,38 %	15,90 %	50%
2011	4,50 %	24,00 %	50%
2012	8,10 %	22,40 %	50%
2013	7,70 %	23,10 %	50%
2014	9,30 %	25,60 %	50%
2015	Nižji*	Nižji*	50%

OPOMBE Po podatkih Državnega izpitnega centra (<http://www.ric.si>). *Ni natančnega podatka.

nji šoli izredno visoko. Takrat so učenci in dijaki z veseljem obiskovali pouk italijanščine in niso skoraj nikoli imeli učnih težav pri tem predmetu.

Povedali sta še, da so bile takrat tako inštrukcije kot jezikovni tečaji, s katerimi so učenci skušali izboljšati slabše znanje italijanskega jezika, redkost. Do njega so imeli pozitiven odnos, znanje je bilo zanje pomembno in uporabno, kar po mnenju obeh intervjuvank v današnjem okviru znanja ne drži več. Omenili sta še, da so imeli učeči se italijanščino radi, uporabljali so jo vsak dan, spremljali so italijanske medije, predvsem televizijske programe, ki so zanje pomenili okno v italijansko kulturo. Učeči se niso bili zgolj v stiku z italijanskem jezikom, ampak tudi z italijansko kulturo, saj so poznali italijanske politike, igralce, pesnike, glasbenike, italijanski način življenja, navade, humor, način razmišljanja, šale, hrano itd. (Kompara 2013; 2014). Po mnenju intervjuvank smo da-

nes priča popolnoma drugačnemu položaju italijanščine v slovenski Istri.

Kateri so – po mnenju intervjuvank – razlogi za zniževanje ravni znanja italijanskega jezika

Po mnenju intervjuvank je razloge za drastičen upad znanja italijanskega jezika, ki je viden na diahroni in sinhroni ravni ter pri opazovanju maturitetnih rezultatov, mogoče iskati v številnih družbenih spremembah in dejavnikih. Tu velja omeniti nove tehnologije, ki se razvijajo predvsem v angleščini (npr. družabna omrežja, videoigre ipd.), ter širok nabor televizijskih programov v tem jeziku; ti izpodrivajo italijanske, ki so bili priljubljeni v osemdesetih in devetdesetih letih minulega stoletja. Intervjuvanki menita, da se je takrat veliko otrok naučilo italijanščine ob gledanju italijanske televizije, saj je ta ponujala zanimive, sodobne risanke in filme za otroke in mladostnike (Kompara 2013; 2014). Po besedah osnovnošolske učiteljice italijanskega jezika je razlogov za upad znanja italijanskega jezika v osnovni šoli več: pri učenju tujega jezika je za uspešno usvajanje ključna motivacija, kar omenja že Novak-Lukanovičeva (1998), in prav motivacije današnjim osnovnošolcem primanjkuje. Učitelji se zavedajo, da je znanje vse slabše, poleg neustreznega gradiva pa neznanju botruje še premajhna učiteljeva avtonomija in tog učni sistem, saj ne daje prostora ustvarjalnosti, ki jo omogočajo inovativna in odprta učna okolja. Učiteljica je povedala, da se učitelji preveč ukvarjajo z birokracijo in premalo s samimi vsebinami ter novostmi, ki bi jih lahko vnesli v pouk. Izpostavila je še hitenje pri pridobivanju ocen in zagotavljanju vseh potrebnih standardov ter dejstvo, da pozabljamo, da smo v razredu zaradi otrok in si moramo odgovorno prizadevati za njihovo izobrazbo. Prav tako je prepričana, da bi bili odprti, sodobni inovativni modeli in pristopi v učnem sistemu dobrodošli, ob tem pa je še dodala, da učenci nimajo vsak dan stika z italijanščino, kot so ga imeli njihovi vrstniki pred petnajstimi ali dvajsetimi leti. Vse manj pogosto zahajajo v Italijo in tudi Italijani, ki živijo pri nas, že znajo slovensko. Navedbe iz intervjuja srednješolske profesorice se niso bistveno razlikovale od tistih osnovnošolske. Srednješolci se tako kot osnovnošolci srečujejo s pomanjkanjem motivacije za učenje italijanščine, v učenju tega jezika ne vidijo smisla, nimajo vsakodnevnega stika z njim, k slabšemu znanju pa pripomorejo še neustrezni učbeniki ter vse več tehnologij v angleščini. Profesorica je opozorila, da angleščina

nekako izpodriva italijanščino, ki je imela v preteklosti v slovenski Istri velik pomen in vpliv.

Katere izboljšave bi po mnenju intervjuvank pripomogle k zviševanju ravni znanja italijanskega jezika

Na ravni osnovne šole vidi učiteljica morebitne izboljšave v organiziranju pouka italijanskega jezika v manjših skupinah, in sicer po modelu organiziranja pouka pri matematiki, slovenskem in angleškem jeziku. Če bi pouk italijanščine kot jezika okolja potekal v manjših skupinah, bi bilo bolje poskrbljeno tako za posameznike z učnimi težavami kot za tiste, ki jezik dobro znajo, čeprav je takih številčno manj in pri trenutni naravnosti pouka stagnirajo. Prepričana je, da bi lahko vzpostavili pouk brez učbenikov, saj je na spletu na voljo veliko primernejšega gradiva od tega v obstoječih učbenikih. Po mnenju učiteljice bi morali iskati povezave z italijanskimi šolami, in sicer tako, da bi obiskovali šole z italijanskim učnim jezikom v Sloveniji ter italijanske v bližnjem Trstu. Izpostavila je še hospitacije ter izmenjave, kakršna je npr. Erasmus +, ter štipendije za gostovanje v Italiji. Ker se družba tehnološko vsak dan razvija, vidi učiteljica prednost v uporabi sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki bo za učeče se zanimiva in bo v razred uvedla odprti model poučevanja in inovativno odprto učno okolje. Izpostavila je še komunikacijo, ki je danes potisnjena na rob, saj so učeči se naučeni, da jezik sprejemajo pasivno in ob aktivni rabi doživljajo stres, ki v kombinaciji s slabšim znanjem privede do blokad in nezmožnosti za komunikacijo. Učeči se bi se morali učiti iz življenja za življenje (Komljanc 2010b). V proces učenja jezika bi morali povabiti italijansko skupnost, saj je prav ta pomemben vezni člen pri ohranjanju dvojezične družbe v slovenski Istri. Tudi na ravni srednješolskega izobraževanja bi morali po mnenju profesorice, ki je sodelovala v intervjuju, posodobiti učni načrt ter učbenike prilagoditi tamkajšnjemu učnemu okolju. Osrediniti bi se morali predvsem na komunikacijo in rabo jezika v praksi, in sicer z obiski srednjih šol z italijanskim učnim jezikom v Sloveniji ter italijanskih v Italiji. Prav tako bi bilo smiselno vpeljati gostovanja italijansko govorečih posameznikov in se povezati z italijansko skupnostjo. Profesorica podpira odprto učno okolje in interdisciplinarno povezanost, ki jo vidi predvsem v udeležbi dijakov v interdisciplinarnih dejavnostih, kot je orientacijski tek, med katerim komunikacija poteka v italijanskem jeziku, v sodelovanju z italijansko ali slovensko šolo z italijanskim učnim

jezikom. Podobno bi lahko h komunikaciji pripomogle ekskurzije po mestu in tečaji kuhanja v italijanščini ali igranje v kratkem italijanskem filmu, ki bi ga posneli srednješolci. Priložnost vidi tudi v večdnevni izmenjavi slovenskih dijakov v Italiji, kjer bi imeli na voljo intenzivne tečaje jezika in predvsem možnost takojšnje uporabe pridobljenega znanja v stiku z naravnimi govorci.

Inovativno odprto učno okolje za izboljšanje položaja dvojezičnosti v slovenski Istri

V minulih dvajsetih letih so se odprtemu učnemu okolju posvečali številni avtorji (Hannafin 1995; Hannafin, Land in Oliver 1999). Hannafin (1995) v svojih prispevkih govori o *scaffold* tj. odru (Hannafin, Land in Oliver 1999): gre za vez med že pridobljenim znanjem in novim znanjem in izkušnjami. Hannafin, Land in Oliver (1999) odprta okolja vidijo kot orodja in tehnologije novega tisočletja. Belland, Kim in Hannafin (2013) pravijo, da se pri zasnovi odrov premalo osredinjamo na motivacijo, tj. na željo in pripravljenost truditi se in vztrajati pri učenju (Schunk, Pintrich in Meece 2008). Belland, Kim in Hannafin (2013) še navajajo, da utegneta pomanjkljiva zasnova učnih pripomočkov in neustrezna učna klima negativno vplivati na motivacijo, in opozarjajo, da skromna motivacijska zasnova naredi učne pripomočke nezanimive za učeče se in zato pri njih zbuja občutek, da niso zmožni uspešno rešiti nalog. V slovenskem prostoru se z inovativnim učnim okoljem ukvarja Komljanc (2010a; 2012), ki omenja ovire pri razvoju odprtega učnega okolja in priložnosti zanj. Med ovirami navaja predvsem klasično ocenjevanje, togo organizacijo pouka, zaprtost učnega okolja, klasično poučevanje, redke oblike učenja s sošolci in formalne oblike vključevanja staršev v šolski sistem (Komljanc 2010b). Priložnosti pa vidi v varnem učenju za trajno znanje, fleksibilnem šolanju in učenju, bogatem odprtem učnem okolju ter skupnem načrtovanju in odsevanju dosežkov namesto klasičnega vrednotenja (Komljanc 2010b). Komljanc (2010b) šolo prihodnosti vidi kot nenamenski, fleksibilen, odprt učni prostor v bivalnem okolju, pri čemer je pouk usmerjen v razvoj posameznika, procesno učenje, fleksibilni, odprti kurikulum z možnostjo izbiranja predmetov in partnerstva zunaj šole. Zavzema se za rabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij, mentorstvo, vzajemno, večsmerno učenje, izbirni, odprti in časovno fleksibilni kurikulum (Komljanc 2010b) in opozarja, da je današnja šola morda preveč togo zasnovana, ne dopušča svobode in ustvarjalnosti, ki sta

temeljna koncepta svobodnega učenja (Komljanc 2010b). Glede na položaj oziroma vrzeli v znanju italijanskega jezika, ki smo jim priča pri osnovnošolcih in srednješolcih, bi inovativno odprto učno okolje, ki bi ga učitelji vpeljali v šole, utegnilo izboljšati znanje italijanskega jezika v slovenski Istri in bi ne nazadnje pripomoglo k ohranjanju dvojezičnosti na tem območju.

Primer inovativnega odprtega učnega okolja za izboljšanje položaja dvojezičnosti v slovenski Istri

Inovativno odprto učno okolje vidimo kot svobodno učenje, ki učencem se omogoča doživljanje, ustvarjalnost (Komljanc 2010b) in jih motivira. Učenje je predstavljeno kot igra, ki zagotavlja trajno znanje. Odprto učno okolje smo zasnovali z mislijo na učeče se in njihovo doživljanje različnih oblik učenja. Učenje jim predstavimo kot igro, ki na neinvaziven način omogoča usvajanje novega znanja in se zavzema za trajno znanje učečih se, saj gre za znanje iz življenja. Zasnovali smo model, ki smo ga poimenovali *Activity – dejavnost*, saj se z njim zavzemamo za dejavnost in motivacijo učečih se. Model je zasnovan v fizični obliki, mogoče pa ga je prenesti tudi v spletno obliko, ki bi spodbujala uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Odprti učni model *Activity* je zasnovan na istoimenski igri in prirejen potrebam uporabnikov, njihovi starosti in učnemu načrtu. Na raznobarvne kartončke smo zapisali naloge, ki jih mora učeči se rešiti in ki izhajajo iz resničnega življenja, saj z igro promoviramo resnične situacije in učeče se pripravljamo na rabo jezika v vsakdanu. Naloge, zapisane na kartončkih, so različne, od prevodov povedi, računanja v italijanščini, do opisovanja sličic, dogodkov, pantomime, iskanja sinonimov in antonimov ter učenja nepravilnih glagolov. Z igro *Activity* spodbujamo interdisciplinarnost, saj naloge zapišemo z mislijo na medpredmetno povezovanje, in komunikacijske sposobnosti učečih se. Izvajati jo je mogoče v parih, skupinah ali individualno in tako spodbujamo sodelovanje, zblíževanje ter predvsem dejavno vlogo vseh udeleženih in motivacijo za učenje.

Igro smo preverili med osnovnošolci, in sicer pri četrtošolcih in sedmošolcih. Za obe skupini smo pripravili kartončke z vsebinami, ki so jih obravnavali pri pouku italijanskega jezika; v 4. razredu so bile teme šolski predmeti, opis učilnice in najboljšega prijatelja, v 7. nepravilni glagoli v preteklem času, opis počitnic, novo besedišče. Učeči se v 4. in 7. razredu so bili nad igro navdušeni, na zabaven način so pridobili novo znanje, s pomočjo nalog,

ki temeljijo na resničnih situacijah, so trajno usvojili znanje. Učenje je tako postalo zabavno, učeči se so bili motivirani in dejavni, z igro so ponovili predhodno pridobljena znanja in jih utrdili.

Vloga ravnatelja na raziskovalnem področju in pri uvajanju inovativnega učnega okolja

Vloga učitelja je, da uči, vloga ravnatelja pa, da ravna pravilno in razumno, vedno in povsod, v vsakršnih okoliščinah. Ravnati mora v dobrobit šole, učečih se in učiteljev. Tudi pri problematiki dvojezičnosti, ki postaja v slovenski Istri vsak dan bolj žgoča, mora ravnati razumno in predvsem z mislijo na to, da bo njegova šola ohranjala in spodbujala dvojezičnost med učečimi se. Ravnatelj s poslušom za dodano vrednost, ki jo učečim se prinese znanje jezika, bo razumel zahtevno problematiko dvojezičnosti v slovenski Istri in bo pri vzpostavljanju inovativnega učnega okolja, in sicer modela *Activity*, ravnal pravilno in razumno, zato da bi ohranjali in spodbujali znanje italijanskega jezika na dvojezičnem območju. Menimo, da je vloga ravnatelja pri vzpostavitvi inovativnega učnega okolja ključna, saj sam predstavlja steber šole in je zgled učiteljem, učencem in ne nazadnje staršem. Če bo tog in rigiden pristop zamenjal z inovativnostjo in odprtostjo, bodo odprti in inovativni tudi učitelji in učenci, in prav to bo dodana vrednost pri vzpostavitvi inovativnega učnega okolja, v našem primeru pri ohranjanju dvojezičnosti.

Sklep

V prispevku smo opozorili na položaj znanja italijanščine na dvojezičnem območju slovenske Istre. Z diahrono in sinhrono raziskavo smo predstavili znanje italijanskega jezika in položaj dvojezičnosti v slovenski Istri, in sicer pri starostni skupini od 18 do 50 let, z intervjujem pa smo preverili znanje italijanskega jezika med osnovnošolci in srednješolci. V nadaljevanju prispevka smo predstavili alternativo togemu učnemu sistemu, in sicer inovativno odprto učno okolje, ki učeče se motivira s fleksibilnostjo in zanimivim pristopom. Gre za model *Activity – dejavnost*, ki temelji na trajnostnem učenju iz življenja za življenje. Glede na zanimanje, ki so ga pokazali učenci četrtega in sedmega razreda osnovne šole, lahko trdimo, da utegne biti model *Activity* ključ do uspeha pri učenju italijanskega jezika in ohranjanju dvojezičnosti v slovenski Istri.

Literatura

- Belland, B. R., C. Kim in M. J. Hannafin. 2015. »A Framework for Designing Scaffolds That Improve Motivation and Cognition.« *Educational Psychologist* 48 (4): 245–270.
- Grosman, M. 2008. »Slovenian and Foreign Languages – Learner’s Perspective.« Prispavek na konferenci Jeziki v izobraževanju, Ljubljana, 25.–26. september.
- Hannafin, M. J. 1995. »Open-Ended Learning Environments: Foundations, Assumptions, and Implications for Automated Design.« V *Perspectives on Automating Instructional Design*, ur. R. Tennyson, 101–129. New York: Springer.
- Hannafin, M. J., S. Land, K. Oliver. 1999. »Open Learning Environments: Foundations, Methods, and Models.« V *Instructional-Design Theories and Models*, ur. C. Reigeluth, 114–140. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Komljanc, N. 2010a. »Odperta šola in učenje.« *Didakta* 20 (133): 8–10.
- Komljanc, N. 2010b. »Inovativno odprto učno okolje.« http://www.zrss.si/pdf/191213112947_natalija_komljanc_odprto_ucno_okolje_crensovci_.pdf
- Komljanc, N. 2012. »Koncept odprtega učenja.« *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu* 6: (1–2): 7–11.
- Kompara, M. 2014. »Je slovenska Istra še dvojezična?« *Jezikoslovni zapiski* 20 (2): 89–106.
- Mikolič, V. 2006. *Jezik v zrcalu kultur*. Koper: Univerza na Primorskem in Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Novak-Lukanovič, S. 1998. »Stališča do večinskega in manjšinskega jezika v vzgoji in izobraževanju na narodnostno mešanem območju v Sloveniji.« V *Jezik za danes in jutri*, uredil I. Štrukelj, 91–96. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije.
- Schunk, D. H., P. R. Pintrich in J. Meece. 2008. *Motivation in Education: Theory, Research and Applications*. 3. izd. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Sedmak, M. 2009. »Manjšine in skupinske (etnične) identitete: primerjalna študija slovenske in italijanske manjšine.« *Annales, Series historia et sociologia* 19 (1): 205–220.
- Zerzer, N. 2009. »More Language(s) – More Space(s)? Reflections on the Representation of Heteroglossia and Minority Languages in the Alpe-Adria Region.« *Annales, Series historia et sociologia* 19 (1): 157–172.
- Doc. dr. Mojca Kompara je docentka na Univerzi na Primorskem.
mojca.kompara@gmail.com